

KUIDAS ÕPETAMISEL AEGA JUHTIDA ehk „Täna ei ole selleks aega“

Mõtle enne lugemist:

- Kui täpse ajakava sa oma koolitusteks koostad?
- Kui rangelt sa tavaliselt oma ajakavast kinni pead ja kui mitte, siis miks?
- Kuidas sa otsustad, millised tegevused sinu koolitustel kõige rohkem aega võtavad?
- Kui palju aega kavandad sa koolitusel õppijate küsimuste, arutelu ja suhtluse jaoks?
- Kui kaua võtab aega, et uued teadmised õppija ajus kinnistuksid?

Ajaga on alati häda: meil pole kunagi piisavalt aega, et teemadesse nii süvitsi minna, et õppijad neist täielikult aru saaksid. Kuidas tulla toime pideva ajanappuse probleemiga?

Kõigepealt tuleb ilmselt leppida tõsiasjaga, et meil saabki aeg alati otsa ja alati jääb teemasid, mida me arutada ei jõudnud. Isegi kui kavandame mingi teema jaoks rohkem aega, tekib alati üha uusi teemasid, mida arutada. Ja see pole tingimata halb. Õpiolukorras on üheks eesmärgiks tekitada tunne, et tahame rohkem teada, rohkem küsida, rohkem arutada, niisiis on huvi äratamine ja tunne, et „Ma ei tea sellest piisavalt“ päris hea tulemus. See tähendab, et õppijad võivad olla valmis teema kohta hiljem ise rohkem välja uurima.

Võib-olla peame pigem muutma oma suhtumist aega ja sellega seotud ootusi, eriti selle osas, kuidas me aega koolitusel kasutame. Kokkuvõttes tähendab ajajuhtimine õpisisu ja õpetamisviisi juhtimist.

Mõned mõtted aja kohta:

- Kõige tähtsam on tegeleda küsimustega, **mis õppijatel koolitustel tekivad**, kui nad käsitletavale teemale mõtlevad. Parem on süvitsi arutleda teemal, mida õppijad ei mõista ja tahavad arutada, kui et kogu materjal algse kava kohaselt kiiresti läbi käia ja selle käigus ehk ka oma õppijate tähelepanu ja huvi kaotada.
- Samas ei pea me kaasa minema kõigi ideedega, mis õppijatel tekivad. Mõne teema juures, mis valgub liiga laiali või läheb liialt detailseks, võime öelda, et selle arutamiseks oleks vaja eraldi sessiooni (aega), tuues selleks konkreetse põhjuse ja ehk soovitates mõnda allikat, kust selle kohta lähemalt infot saada. Oluline on leida tasakaal: milliseid teema aspekte on võimalik arutada, et õppijad saaksid mõelda, millised elemendid neid huvitavad, ja samas püsida selle teema raames, millega algselt kavatsesime tegeleda.
- Tavaliselt antakse meile ettekande tegemiseks tund aega või vähem ja selle ajaga on tegelikult väga keeruline kellegi meelt muuta (meie aju pole lihtsalt võimeline nii kiiresti keerukaid asju õppima), eriti, kui meil ei ole aega osalejatega korraliku sidet luua (näiteks veebikoolitusel). Ent isegi siis, kui me ei suuda panna inimesi uusi teadmisi vastu võtma, saame alati kasutada olemasolevat aega, et **uurida, mida nad teema kohta arvavad** ja juba teavad. Isegi veebitöötubades saame küsitluste kaudu või vestlusaknas küsimusi esitada ning see annab meile vähemalt parema arusaama, kuidas õppijad konkreetset teemat näevad – seda infot saame aga tulevikus kasutada.
- Me kipume koolitajatena oma koolituse teadmisi ja sisu täis toppima ja nii ei jäägi õppijatele eriti aega uut sisu seedita (kodeerida ehk eelteadmistega siduda; st. materjali üle mõtelda). Olenevalt kontekstist ja koolituse konkreetsest eesmärgist võib ajajaotus erinev olla, ent oleks hea jätta umbes $\frac{2}{3}$ ajast **aruteluks ja õppijate küsimusteks**, et uusi teadmisi avastada ja konstrueerida, ning $\frac{1}{3}$ ajast sinu jutuks ja ekspertinfoks. Pea meeles, et aju ei ole diktofon, sellel läheb aega, et siduda uus info eelnevalt olemasolevate teadmistega ja vajadusel hakata väärasi arusaamu ümber konstrueerima.

Meie kogemus aja voolamisest on subjektiivne ja sõltub meie tunnetest olukorra suhtes, kus me parasjagu oleme. Meie koolitajatena tajume aega tavaliselt õppijatest pisut teistmoodi. Kui teema on nende jaoks uus, siis peab tunni tempo nende jaoks **palju aeglasem** olema kui meile, ekspertidele – nad töötlevad seda infot aeglasemalt, sest meie poolt kasutatavad mõisted ei pruugi olla nende jaoks sisuga täidetud ning nad peavad nende mõtestamiseks rohkem vaeva nägema. Samuti tuleb silmas pidada, et kui me oleme pisut närvis, siis kipume kiiremini rääkima. Niisiis, ehkki võime tunda, et meil on vaja ühe sessiooni käigus palju teemasid läbi käia, tuleks tegelikult hoopis tempot aeglustada, et õppijad meid jälgida suudaksid. Kui küsime rohkem küsimusi, selle asemel, et lihtsalt infot esitada, siis on see hea viis tempot maha võtta, kuna see aitab meil aru saada, millega on õppijatel raskusi, ning ühtlasi ka ennast rahustada, kuna me ei räägi siis enam nii kiiresti. Peatükis „Miks on küsimused olulised?“ saad lähemalt lugeda selle kohta, kuidas koostada küsimusi, mida õppijatelt küsida.

Aeg ja psühholoogilised põhivajadused

Aeg on keerukas teema, kuna ajaga survestamine võib samuti olla kontrollimise vorm ning suruda alla õppijate vajaduse autonoomia järele; selle toetamiseks on oluline, et õppijad tunneksid, et nende küsimuste ja segaduses olemise jaoks on aega. Neil on vaja aega, et mõelda ja ise vastuseid, lahendusi ja ideid avastada ehk teisisõnu teemat süvitsi mõista. Samas pakub ühiselt kokku lepitud ja paika pandud ajakava õpikeskkonnas struktuuri ja toetab kompetentsust – tunnet, et ma tean, mis toimub. Niisiis peaksime nägema **ajajuhtimist pigem dialoogina** koolitaja ja õppijate vahel:

- Kui parasjagu on käimas huvitav arutelu ja aeg hakkab otsa saama, võib koolitaja hetkeks pausi teha ja küsida, kas kõik eelistaksid pisut kauemaks jääda, et arutelu lõpule viia, või kokkulepitud ajal lõpetada – nii saavad õppijad ise otsustada, mis hetkel tähtsam on. See võib ka tähendada, et arutelu tuleb jätkata millalgi hiljem, mis võib omakorda tuua kaasa muudatusi koolitaja algses plaanis.
- Võimalustest olenevalt võib koolitaja pakkuda ka valikut, millise konkreetse küsimusega laiemat käsitletava teema raames jätkata. Näiteks kui arutleda võiks mitme huvitava küsimuse üle, võib koolitaja anda õppijatele võimaluse hääletada, millist nad tahavad arutada ning millise kohta võib koolitaja hiljem kirjalikult infot saata.
- Kõige selle juures on tähtis õppijatele selgelt öelda ja selgitada, miks me just nii õpetame ja aega kavandame ja miks see erineb viisidest, millega nad on ehk harjunud.

Mõned näpunäiteid, kuidas oma suhet ajaga parandada

- Ära topi koolitust tihedalt infot täis. Eesmärk ei ole kõik koostatud slaidid ruttu läbi käia, vaid aidata inimestel uusi asju õppida. Õppijatel peab olema tunne, et neil on aega mõtelda ja õppida. Niisiis peame meie koolitajatena ennast nende tempoga kohandama, mitte vastupidi.
- Nii sinu kui õppijate aeg on kallis, seega muuda see mõlema jaoks tähendusrikkaks. Küsi õppijatelt, mida nad tahavad teada. Kui õpetad neile midagi, mis neid huvitab, siis on see ka sinu jaoks paremini veedetud aeg.
- Lepi sellega, et õpetamisel tuleb alati ette ootamatusi. Lepi sellega, et sa ei saa rääkida kõigist tähtsatest asjadest, millest tahtsid. Kui me hakkame kontrollivajadusest lahti laskma, oleme ka ise vabamad ja tunneme suuremat huvi selle vastu, mida meie õppijad asjadest tegelikult arvavad, mistõttu õpetame sügavamal ja tähendusrikkamal viisil. Ja paradoksaalselt võime nii lõpuks suuta rohkem õpetada.
- Kui kasutad slaide, siis ära võta neid kui koolituse struktuuri, vaid infoallikat, kust saad vastavalt õppijate vajadustele ja huvidele valikuid teha – võid infot kas vahele jätta või lisada, olenevalt sellest, kuidas arutelu kulgema hakkab.
- Vaata koolitaja meelespeas toodud näidissessiooni, et saada ideid, kui palju erinevate tegevuste jaoks võiks aega kavandada.

KORDUMA KIPPUVAD KÜSIMUSED

Mõtle enne vastuste lugemist, **kuidas küsimustele ise vastaksid.**

Mis siis, kui õppijad ise aja suhtes ärevaks muutuvad ja eeldavad, et koolitaja „kõik slaidid läbi käiks“, et nad saaksid kätte kogu koolituseks kavandatud info?

Kuna me oleme nii harjunud sellega, et töötubade eesmärk on lihtsalt infot edasi anda ja koolitaja slaide lugeda, siis võib tunne, et me näegi kõiki koolitaja slaide, tekitada teatavat pettumust. Ent seegi on vaid üks õppimise illusioonidest. Kõikide slaidide nägemine ja slaididel käsitletud teema tegelik omandamine ei ole üks ja sama asi. Seda peame koolitajatena ilmselt selgitama, et meil on teema kohta olemas struktuur, üldine idee ja ekspertteadmised, ent me oleme siin õppijate jaoks ja arvestame nende huvide ja tempoga ning see võib tähendada, et me ei räägi kõigist kavandatud teemadest, vaid hoolitseme selle eest, et teema, millel arutletakse, räägitakse põhjalikult läbi ja kõik saavad sellest aru.

Lugejale edasi mõtlemiseks:

- Millised selle peatüki osad tekitasid kõige suuremat segadust või olid raskesti mõistetavad? Mis sa arvad, miks see nii oli?
- Milline on sinu kui õppija kogemus: kas aruteludeks jäetakse liiga palju või liiga vähe aega? Mis tunde see sinus koolitustel tekitab?
- Mida sa koolitajana pigem tegema kipud: kas jätad aruteluks liiga palju või vähe aega? Miks sa arvad, miks see nii on? Kas tahaksid seda muuta? Miks või miks mitte?
- Mida tahad sellest peatükist meelde jätta?
- Kas kavatsed käsitletud teemasid oma töös rakendada ning kui jah, siis kuidas?
- Millest soovid rohkem teada saada?

